

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

МЕТОДОЛОГІЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Методичні рекомендації
до семінарських занять та самостійної роботи для здобувачів вищої освіти
другого (магістерського) рівня за спеціальністю СЗ «Міжнародні відносини»
освітньо-професійної програми «Міжнародні відносини, суспільні комунікації
та регіональні студії»

Електронний ресурс

Рецензенти:

О. В. Кот – завідувач кафедри міжнародної економіки і менеджменту Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця, кандидат економічних наук, доцент;

В. В. Бойко – доцент кафедри публічного управління, адміністрування та права Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», кандидат юридичних наук.

*Затверджено до розміщення в мережі Інтернет рішенням Науково-методичної ради
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол № 6 від 27 березня 2026 року)*

М 54 Методологія та організація наукових досліджень міжнародних відносин :
методичні рекомендації до семінарських занять та самостійної роботи для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня за спеціальністю СЗ «Міжнародні відносини» освітньо-професійної програми «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» [Електронний ресурс] / уклад. Л. О. Чернишова. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2026. – (PDF 45 с.)

Видання містить положення про організацію вивчення навчальної дисципліни, її тематичний план, навчально-методичні вказівки до семінарських занять, завдання для самостійної роботи, критерії оцінювання, підсумковий тест з дисципліни для самоконтролю здобувачів вищої освіти, вимоги до академічної доброчесності, рекомендовану літературу.

Видання призначене для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти, що навчаються за спеціальністю СЗ «Міжнародні відносини».

УДК 001.8:371.311.1

© Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна, 2026

© Чернишова Л. О., уклад., 2026

ЗМІСТ

1. Загальні положення.....	4
2. Тематичний план навчальної дисципліни.....	6
3. Структура навчальної дисципліни.....	12
4. Навчально-методичні вказівки до семінарських занять.....	13
5. Завдання для самостійної роботи.....	25
6. Критерії оцінювання.....	32
7. Підсумковий тест з дисципліни для самоконтролю.....	35
8. Академічна доброчесність.....	41
9. Рекомендована література.....	42

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Дисципліна «Методологія та організація наукових досліджень міжнародних відносин» є складовою освітньо-професійної програми «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» за спеціальністю СЗ «Міжнародні відносини» та спрямована на формування у здобувачів системного уявлення про сучасні підходи, методи та інструменти наукового пізнання у галузі міжнародних відносин.

Метою викладання навчальної дисципліни «Методологія та організація наукових досліджень міжнародних відносин» є формування у здобувачів вищої освіти теоретичних знань та практичних навичок з організації та проведення наукового дослідження для вирішення складних завдань та проблем у сфері міжнародних відносин.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Методологія та організація наукових досліджень міжнародних відносин» є:

- сформувати у здобувачів знання про сучасні методологічні підходи, принципи та методики дослідження міжнародних відносин, світової політики та зовнішньої політики держав;
- навчити застосовувати методи збору, обробки та аналізу інформації для вивчення актуальних проблем міжнародних відносин, формування обґрунтованих висновків і рекомендацій;
- розвинути навички організації та проведення прикладних наукових досліджень, у тому числі проєктування дослідницьких робіт, визначення їх мети, завдань, об'єкта і предмета;
- сприяти засвоєнню вмінь моделювати об'єкти й процеси міжнародних відносин та зовнішньої політики із застосуванням сучасних інструментів дослідження;
- формувати здатність інтегрувати теоретичні знання та практичні навички для вирішення складних наукових і прикладних завдань у сфері міжнародних відносин.

Дисципліна «Методологія та організація наукових досліджень міжнародних відносин» формує наступний перелік компетентностей:

- загальних компетентностей:

- ЗК1. Здатність проводити дослідження на відповідному рівні;
- ЗК5. Здатність генерувати нові ідеї (креативність);
- ЗК10. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;
- ЗК12. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел;

- фахових компетентностей:

СК4. Здатність аналізувати глобальні процеси та їх вплив на міжнародні та суспільні відносини, політичні та суспільні системи;

СК5. Здатність аналізувати та прогнозувати міжнародні відносини у різних контекстах, зокрема політичному, безпековому, правовому, економічному, суспільному, культурному та інформаційному;

СК6. Здатність використовувати для дослідження міжнародних відносин, суспільних комунікацій та для регіональних студій теоретичні та методологічні підходи політології, економічної та правової науки, міждисциплінарних досліджень.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувачі вищої освіти повинні досягти наступних результатів навчання:

РН6. Застосовувати сучасні наукові підходи, методології та методики для дослідження проблем міжнародних відносин та зовнішньої політики;

РН8. Збирати, обробляти та аналізувати інформацію про стан міжнародних відносин, світової політики та зовнішньої політики держав;

РН13. Розробляти та реалізовувати проекти прикладних досліджень міжнародних відносин, зовнішньої та світової політики;

РН15. Формулювати задачі моделювання, створювати і досліджувати моделі об'єктів і процесів міжнародних відносин, зовнішньої політики, суспільних комунікацій та регіональних студій.

Методичні рекомендації до семінарських занять та самостійної роботи покликані забезпечити практичну реалізацію навчальних цілей дисципліни, сприяти формуванню дослідницьких компетентностей, умінь працювати з науковими джерелами, міжнародними нормативно-правовими актами, аналітичними звітами та емпіричними даними. Особлива увага приділяється міждисциплінарному підходу, використанню якісних і кількісних методів, а також адаптації класичних і сучасних теорій міжнародних відносин до аналізу актуальних глобальних і регіональних викликів.

Запропоновані методичні матеріали мають на меті не лише підготовку здобувачів до написання кваліфікаційної роботи магістра, а й формування здатності до подальшої науково-дослідної, аналітичної та експертної діяльності у сфері міжнародних відносин.

2. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Загальні відомості про науку та наукове дослідження.

Наука як особлива форма суспільно значущої інтелектуальної діяльності людини, спрямована на здобуття, систематизацію та вироблення об'єктивних знань про навколишній світ. Історичні етапи виникнення та розвитку науки: від античної філософії та середньовічної схоластики до класичної, некласичної та постнекласичної науки. Роль науки в розвитку цивілізації, суспільства, держави та міжнародних відносин.

Основний продукт науки, її мета та ключові функції: пізнавальна, пояснювальна, прогностична, практична, світоглядна та соціальна. Структура науки як системи знань і діяльності: фундаментальні та прикладні дослідження, міждисциплінарні напрями, інституційна організація науки.

Поняття наукознавства, його завдання та основні розділи. Основні елементи науки: об'єкт і предмет наукового пізнання, суб'єкт наукової діяльності, наукова комунікація, наукова етика та академічна доброчесність.

Основні складові системи наукових знань: наукові факти, абстракції, категорії, принципи, наукові закони, гіпотези та теорії. Поняття пізнання, його сутність і рівні. Види пізнання: чуттєве та раціональне, їх взаємозв'язок у процесі наукового дослідження. Поняття як базова ланка формування системи наукового знання. Основні форми мислення: поняття, судження, умовивід (висновок), їх роль у науковому аналізі та аргументації.

Класифікація наук як спосіб систематизації наукового знання. Класифікація секторів науки у міжнародних та національних статистичних збірниках (зокрема OECD, UNESCO, Eurostat). Класифікація наук залежно від сфери дослідження, предмета, об'єкта та методів пізнання. Поняття та особливості так званих «стикових» (міждисциплінарних) наук, їх значення для сучасних міжнародних досліджень. Класифікація галузей знань і спеціальностей, затверджена Міністерством освіти і науки України, та її значення для організації наукових досліджень і підготовки фахівців у сфері міжнародних відносин.

Тема 2. Методологічні основи наукового дослідження.

Методологія наукового дослідження як система принципів, підходів і способів організації та здійснення наукового пізнання. Поняття методології у широкому та вузькому значенні, її місце в структурі наукового знання. Основні функції методології: світоглядна, пізнавальна, регулятивна, інтегративна та критична. Роль методології у забезпеченні наукової обґрунтованості, логічної послідовності та достовірності результатів дослідження.

Поняття методу наукового дослідження та його основні риси. Метод як спосіб досягнення наукової мети і як інструмент пізнання об'єктивної реальності. Відмінність між методом, методикою та технікою дослідження. Критерії вибору методів у науковій роботі (відповідність меті, завданням, об'єкту й предмету дослідження, рівню наукової новизни).

Система методів наукового дослідження та їх класифікація. Рівні методології: філософський, загальнонауковий, конкретно-науковий та міждисциплінарний. Взаємозв'язок методів різних рівнів у процесі дослідження. Комплексний підхід як умова ефективного наукового аналізу складних соціальних і міжнародних процесів.

Загальнонаукові методи наукових досліджень: аналіз і синтез, індукція та дедукція, абстрагування і узагальнення, аналогія, моделювання, системний та структурно-функціональний підхід. Їх значення для формування теоретичної бази дослідження та інтерпретації емпіричних даних. Логічні методи і прийоми наукового мислення у побудові аргументації та формулюванні висновків.

Методи дослідження міжнародних відносин. Специфіка застосування наукових методів у вивченні міжнародних процесів, акторів та глобальних проблем. Політологічні, правові, економічні та соціологічні методи в дослідженнях міжнародних відносин. Історичний метод, порівняльний аналіз, кейс-стаді, контент-аналіз, дискурс-аналіз, прогнозування та сценарний підхід. Значення міждисциплінарності для дослідження сучасних міжнародних відносин і глобальної політики.

Роль методологічної культури дослідника у підготовці магістерської роботи: усвідомлений вибір методів, коректне їх застосування, дотримання принципів наукової етики та академічної доброчесності.

Тема 3. Інформаційне забезпечення наукових досліджень.

Інформаційне забезпечення як необхідна умова організації та проведення наукового дослідження. Поняття наукової інформації, її роль у формуванні наукової проблеми, гіпотези, цілей і завдань дослідження. Вимоги до наукової інформації: актуальність, достовірність, повнота, наукова новизна, репрезентативність та релевантність.

Первинна та вторинна наукова інформація: їх зміст, відмінності та значення для дослідника. Первинні джерела (наукові статті, монографії, дисертації, звіти про НДР, офіційні документи міжнародних організацій, правові акти, статистичні матеріали, емпіричні дані). Вторинні джерела (огляди літератури, реферативні та аналітичні журнали, бібліографічні покажчики, наукометричні бази даних). Особливості використання первинної та вторинної інформації у дослідженнях з міжнародних відносин.

Методика пошуку джерел наукової інформації. Традиційні та електронні канали пошуку: бібліотеки, архіви, електронні каталоги, репозитарії закладів вищої освіти. Використання міжнародних і національних наукометричних та бібліографічних баз даних (Scopus, Web of Science, Google Scholar, DOAJ, SSRN, HeinOnline, EUR-Lex, UN Digital Library тощо). Формування ефективних пошукових запитів, робота з ключовими словами, логічними операторами, фільтрами. Критерії відбору якісних наукових джерел.

Опрацювання джерел наукової інформації. Прийоми аналітичного читання, конспектування, анотування та реферування наукових текстів. Систематизація та класифікація зібраного матеріалу. Використання менеджерів бібліографії (Zotero, Mendeley тощо). Академічна доброчесність у роботі з джерелами: правила цитування, уникнення плагіату, оформлення посилань та списку використаних джерел відповідно до вимог стандартів.

Основні види видань, передбачені Національним стандартом України ДСТУ 3017:2015 «Інформація та документація. Видання. Основні види. Терміни та визначення понять». Характеристика неперіодичних, періодичних і продовжуваних видань; офіційних, наукових, навчальних, довідкових та інформаційних видань. Значення стандартів уніфікації та класифікації видань для наукової діяльності. Особливості використання різних видів видань у підготовці магістерських досліджень з міжнародних відносин.

Тема 4. Організація дослідницької діяльності.

Організація наукового дослідження як цілісного, поетапного та логічно вибудованого процесу. Поняття програми наукового дослідження, її структура та значення для забезпечення наукової обґрунтованості й послідовності дослідницької роботи. Наукова проблема як вихідна категорія дослідження: її ознаки, джерела виникнення, критерії науковості та актуальності. Визначення теми наукового дослідження, її формулювання, відповідність сучасному стану науки та практичним потребам сфери міжнародних відносин.

Об'єкт і предмет наукового дослідження: їх співвідношення, правильність формулювання та значення для визначення меж дослідження. Мета дослідження як очікуваний науковий результат та логіка її зв'язку із завданнями дослідження. Формулювання завдань наукового дослідження, їх класифікація (теоретичні, методологічні, прикладні), відповідність меті та структурі роботи.

Складання плану (структури) наукового дослідження: логіка побудови розділів і підрозділів, взаємозв'язок теоретичної та емпіричної частин. Розроблення методології дослідження: вибір підходів, методів і методик дослідження з урахуванням специфіки міжнародних відносин. Поняття наукової гіпотези, її роль у дослідницькому процесі, вимоги до формулювання та способи перевірки гіпотез.

Пошук та збір наукової інформації: визначення інформаційних потреб дослідження, використання бібліотечних, електронних, наукометричних та міжнародних баз даних. Аналіз та інтерпретація наукової інформації: методи систематизації, порівняння, узагальнення, критичної оцінки джерел і результатів дослідження. Забезпечення академічної доброчесності та коректного використання джерел.

Підведення підсумків наукового дослідження: формулювання висновків, наукових положень та практичних рекомендацій. Поняття результатів наукового дослідження, їх види (теоретичні, прикладні, методичні), вимоги до наукової новизни, обґрунтованості та достовірності. Форми апробації та представлення результатів дослідження.

Особливості усної передачі інформації про результати наукової діяльності: наукова доповідь, презентація, участь у конференціях, круглих столах і наукових дискусіях. Комунікація результатів дослідження в академічному та професійному середовищі, значення публічного представлення наукових напрацювань для формування професійної компетентності фахівця з міжнародних відносин.

Тема 5. Інтелектуальна власність в науковій діяльності.

Інтелектуальна власність як важливий елемент наукової та інноваційної діяльності, її роль у розвитку науки, освіти й економіки знань. Поняття та система права інтелектуальної власності: об'єкти й суб'єкти, співвідношення немайнових і майнових прав, міжнародні та національні підходи до правової охорони результатів інтелектуальної діяльності.

Авторське право на науковий твір: поняття твору науки, момент виникнення авторського права, особисті немайнові та майнові права автора, співавторство, службові твори, права на результати наукових досліджень, створені в межах освітніх і наукових установ. Використання наукових творів, цитування, ліцензування, відкритий доступ та open science.

Результати винахідницької діяльності в науці: винаходи, корисні моделі, промислові зразки як об'єкти промислової власності. Патент на винахід (корисну модель): умови патентоздатності, процедура подання заявки, експертиза, строк дії патенту, права та обов'язки патентовласника. Міжнародні механізми охорони (РСТ, Європейська патентна система).

Охорона та захист прав інтелектуальної власності: правові, адміністративні та судові способи захисту, відповідальність за порушення авторських і патентних прав, типові порушення у науковій та освітній сфері. Значення дотримання прав інтелектуальної власності для академічної репутації науковця та інституції.

Комерціалізація результатів наукових досліджень: трансфер технологій, ліцензійні договори, стартапи, spin-off компанії, взаємодія університетів, бізнесу та держави. Баланс між відкритістю науки та економічною цінністю результатів досліджень.

Академічна доброчесність як етична й правова основа наукової діяльності: принципи чесності, прозорості, відповідальності та поваги до авторства. Плагіат, самоплагіат, фабрикація й фальсифікація даних як порушення академічної доброчесності, їх наслідки для здобувачів вищої освіти та науковців.

Використання антиплагіатних систем для забезпечення академічної доброчесності у Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна: мета й принципи перевірки наукових та кваліфікаційних робіт, інтерпретація результатів перевірки, формування навичок коректного академічного письма та відповідального використання джерел.

Тема 6. Наукові роботи за результатами досліджень. Кваліфікаційна робота магістра.

Наукові роботи як форма представлення результатів наукового дослідження та їх значення для розвитку науки і професійної підготовки здобувачів вищої освіти. Основні види наукових робіт: реферат, тези доповідей, наукова стаття, аналітична записка, науковий звіт, кваліфікаційна (магістерська) робота. Їх функціональне призначення, відмінності за обсягом, структурою, рівнем наукової новизни та вимогами до оформлення.

Мова і стиль наукового дослідження: науковий стиль як різновид літературної мови; вимоги до логічності, точності, об'єктивності, аргументованості та академічної коректності викладу. Використання наукової термінології, категоріального апарату, посилань на джерела, уникнення публіцистичності та оцінних суджень. Етика наукового письма.

Наочне представлення результатів наукових досліджень: таблиці, схеми, діаграми, графіки, інфографіка, презентації. Їх роль у візуалізації даних, узагальненні результатів і підвищенні зрозумілості наукового матеріалу. Основні вимоги до оформлення та інтерпретації візуальних матеріалів.

Кваліфікаційна робота магістра як підсумкова форма атестації здобувача другого (магістерського) рівня вищої освіти. Мета і завдання магістерської роботи, її місце в системі наукової підготовки фахівців з міжнародних відносин. Етапи підготовки кваліфікаційної роботи: вибір і затвердження теми, визначення об'єкта, предмета, мети та завдань, добір методів дослідження, робота з джерелами, написання тексту, оформлення та підготовка до захисту.

Структура кваліфікаційної роботи магістра: вступ, основна частина (розділи і підрозділи), висновки, список використаних джерел, додатки. Технічні вимоги до оформлення магістерської роботи відповідно до стандартів закладу вищої освіти та національних стандартів.

Процедура захисту кваліфікаційної роботи магістра: підготовка доповіді, презентація результатів дослідження, відповіді на запитання. Критерії оцінювання магістерської роботи.

Наукова публікація як форма апробації та поширення результатів наукового дослідження: вимоги до структури наукової статті, вибір фахового видання, рецензування, індексація в наукометричних базах. Значення публікаційної активності для академічного та професійного розвитку здобувача вищої освіти.

3. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви тем навчальної дисципліни	Кількість годин			
	усього	у тому числі		
		лекції	семінари	самостійна робота
Тема 1. Загальні відомості про науку та наукове дослідження	20	2	2	16
Тема 2. Методологічні основи наукового дослідження	20	4	4	12
Тема 3. Інформаційне забезпечення наукових досліджень	20	2	2	16
Тема 4. Організація дослідницької діяльності	20	2	2	16
Тема 5. Інтелектуальна власність в науковій діяльності	20	2	2	16
Тема 6. Наукові роботи за результатами досліджень. Кваліфікаційна робота магістра	20	4	4	12
Усього годин	120	16	16	88

4. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1

Загальні відомості про науку та наукове дослідження

Семінарське заняття 1

Навчальна мета заняття: сформувати у здобувачів вищої освіти цілісне уявлення про науку як особливу форму пізнавальної діяльності, розкрити сутність і логіку наукового дослідження, показати історичну еволюцію науки та сучасні підходи до класифікації наук, зокрема у контексті міждисциплінарних досліджень у сфері міжнародних відносин.

Навчальні завдання:

- розкрити сутність науки та наукового дослідження;
- схарактеризувати етапи розвитку науки;
- засвоїти підходи до класифікації наук.

План семінарського заняття / питання для обговорення:

1. Сутність науки та наукового дослідження.
2. Етапи розвитку науки.
3. Класифікація наук.
4. Еволюція науки та трансформація наукового знання в умовах глобалізації та міждисциплінарності.

Вправи:

1. «Наука навколо нас»

Оберіть будь-який предмет або явище з повсякденного життя (чайник, смартфон, метро, TikTok, кава тощо).

Спробуйте пояснити: які науки можуть вивчати цей об'єкт і які питання для вивчення були поставлені?

Наприклад, смартфон: фізика (як працює екран), економіка (ринок телефонів), соціологія (як вони впливають на спілкування), психологія (залежність від соцмереж) тощо.

2. «Фантастична наука»

Уявіть, що ви живете через 100 років у майбутньому.

Придумайте нову науку, яка тоді існуватиме (назва, предмет дослідження, методи).

Складіть короткий опис цієї науки у формі довідки для «Вікіпедії».

Презентуйте матеріал аудиторії.

Джерела: [1, 2, 4, 5, 7-14].

Тема 2

Методологічні основи наукового дослідження

Семінарське заняття 2

Навчальна мета заняття: сформувати у здобувачів вищої освіти цілісне уявлення про методологію та методику наукових досліджень, розкрити сутність і логіку наукового пізнання, а також навчити свідомо обирати та застосовувати різні методи наукового дослідження залежно від мети, об'єкта і предмета дослідження у сфері міжнародних відносин.

Навчальні завдання:

- розкрити понятійний апарат методології наукових досліджень;
- з'ясувати зміст і співвідношення понять методологія, метод, методика, методичний підхід, їх роль у науковому дослідженні;
- схарактеризувати типологію методів наукового дослідження;
- визначити особливості та межі застосування загальнонаукових, спеціально-наукових методів дослідження;
- сформувати навички обґрунтованого вибору методів дослідження.

План семінарського заняття / питання для обговорення:

1. Поняття про методологію та методику наукових досліджень.
2. Типологія методів наукового дослідження.

Вправи:

1. Складіть перелік з 3–4 методів, які підходять для дослідження теми «Вплив війни в Україні на міграційні процеси в Європі». Поясніть, чому саме ці методи Ви запропонували.

2. «Досліджуємо міжнародні інформаційні кампанії: методологія чи методика?»

Здобувачам пропонується виконати роль дослідників, які отримали завдання підготувати наукове дослідження на тему: «Вплив міжнародних інформаційних кампаній на громадську думку щодо вступу України до ЄС».

Завдання дослідників – визначити, як саме буде побудована методологія цього дослідження, яка методика дослідження буде запропонована.

Питання:

1. Які загальні принципи та підходи (наприклад, системний підхід) будуть складати методологію дослідження?

2. Які конкретні методи (наприклад, аналіз статистики МВФ) та методика дослідження будуть застосовані?

3. Як би ви пояснили різницю між методологією та методикою людини, яка вперше береться за дослідження?

4. Які ризики виникнуть, якщо дослідження обмежиться лише методикою без чіткої методології, або навпаки?

Джерела: [1-5, 6-11, 14-16].

Семінарське заняття 3

Навчальна мета заняття: сформувати у здобувачів вищої освіти цілісне уявлення про типологію методів наукового дослідження та специфіку застосування методів у дослідженні міжнародних відносин; розвинути здатність обґрунтовано добирати й поєднувати методи відповідно до мети, об'єкта та предмета наукового дослідження у сфері міжнародних відносин.

Навчальні завдання:

- розкрити зміст та логіку типології методів наукового дослідження, зокрема класифікацію міждисциплінарних методів, їхні можливості та обмеження;

- визначити особливості методів дослідження міжнародних відносин;

- навчити застосовувати методи наукового дослідження на практиці;

- сформувати навички методологічного обґрунтування наукового дослідження.

План семінарського заняття / питання для обговорення:

1. Типологія методів наукового дослідження.

2. Методи дослідження міжнародних відносин.

Вправи:

1. **Моделювання в міжнародних відносинах.**

Здобувачам пропонуються гіпотетичні переговори між трьома сторонами:

- Україна (зацікавлена у військовій допомозі та захисті суверенітету),

- РФ (зацікавлена у збереженні впливу та досягненні своїх геополітичних цілей),

- США (зацікавлені у закінченні війни).

Завдання: складіть можливі сценарії розвитку переговорів між зазначеними країнами:

- ✓ співробітництво (за яких умов це можливе?);

- ✓ компроміс (на чому може ґрунтуватися?);
- ✓ конфлікт (які наслідки для всіх учасників?).

Зробіть висновок: який сценарій найбільш ймовірний і чому (з урахуванням сучасної міжнародної ситуації).

2. Івент-аналіз міжнародних ситуацій і процесів.

Вихідні дані (набір подій за один місяць):

1 березня 2024 р. – ЄС оголосив про виділення Україні нового пакета макрофінансової допомоги у розмірі 1,5 млрд євро.

5 березня 2024 р. – Міністри закордонних справ країн НАТО домовилися про створення фонду для довгострокової підтримки України.

8 березня 2024 р. – Росія завдала масованого ракетного удару по українській енергетичній інфраструктурі.

12 березня 2024 р. – Президент України провів переговори з канцлером Німеччини щодо постачання систем ППО.

16 березня 2024 р. – у Нью-Йорку відбулося засідання Ради Безпеки ООН щодо ситуації в Україні, але резолюція не була ухвалена через вето Росії.

20 березня 2024 р. – Японія оголосила про введення нових санкцій проти Росії.

25 березня 2024 р. – Україна та Польща домовилися про спільні заходи з охорони кордону.

Класифікуйте події за їхнім характером:

- ✓ співробітництво,
- ✓ конфлікт,
- ✓ нейтральна/інституційна подія.

Визначте акторів міжнародних відносин.

Проведіть кількісний підрахунок:

➤ скільки подій належить до співробітництва, скільки до конфліктів, скільки – нейтральних?

➤ у яких акторів найбільша «активність»?

Сформулюйте аналітичний висновок:

• які тенденції переважають у міжнародних відносинах щодо України цього місяця?

• які ризики і які можливості вони створюють?

Джерела: [1-5, 6-11, 14-16].

Тема 3

Інформаційне забезпечення наукових досліджень

Семінарське заняття 4

Навчальна мета заняття: сформувати у здобувачів вищої освіти цілісне уявлення про інформаційне забезпечення наукових досліджень як необхідну умову ефективної наукової діяльності; розвинути вміння орієнтуватися в масиві наукової інформації, здійснювати цілеспрямований пошук, відбір, критичне опрацювання та коректне використання наукових джерел у процесі підготовки досліджень у сфері міжнародних відносин.

Навчальні завдання:

- сформувати розуміння ролі та значення інформаційного забезпечення в організації й проведенні наукових досліджень, зокрема у сфері міжнародних відносин;
- навчити розрізняти та коректно використовувати первинну і вторинну наукову інформацію залежно від мети та етапу дослідження;
- розвинути практичні навички пошуку наукових джерел у бібліотечних каталогах, наукометричних базах даних та офіційних електронних ресурсах;
- опанувати методи опрацювання наукових джерел, включно з аналізом, систематизацією, критичною оцінкою інформації та коректним оформленням бібліографічних посилань.

План семінарського заняття / питання для обговорення:

1. Характеристика інформаційного забезпечення наукових досліджень.
2. Первинна та вторинна інформація.
3. Методика пошуку джерел наукової інформації.
4. Опрацювання джерел наукової інформації.
5. Якість наукових джерел як чинник достовірності досліджень міжнародних процесів.

Вправи:

1. Здобувачам пропонується для розгляду тему дослідження «Європейська інтеграція України». Запропоновано три уривки з різних джерел:

1) «Європейський Союз надає Україні статус кандидата на членство, що відкриває перспективи глибшої політичної та економічної інтеграції» (офіційне рішення Європейської Ради, 2022).

2) «Дослідження показує, що більшість українців підтримують вступ до ЄС, проте існують відмінності у ставленні між регіонами» (стаття в журналі «East European Politics», 2023).

3) «ЄС і Україна: шлях до партнерства» - підручник з міжнародних відносин, видання 2021 р.

Завдання:

- які з наведених джерел є найбільш цінними для наукового дослідження?
- які обмеження має кожне джерело?

2. Вплив Паризької кліматичної угоди на енергетичну політику України.

У 2015 році була ухвалена Паризька кліматична угода, що визначає глобальні рамки скорочення викидів парникових газів. За даними Міністерства енергетики України, у 2020 р. Україна зменшила викиди на 8% у порівнянні з 2010 р. (джерело: Міненерго України, 2021 р.).

Водночас окремі журналісти в соціальних мережах стверджують, що «Україна взагалі не виконує кліматичних зобов'язань, а статистику штучно занижують» (Facebook, блог від 2019 р.).

Згідно з дослідженням Світового банку, станом на 2022 р. Україна отримала понад 300 млн дол. на реалізацію програм з енергоефективності та розвитку відновлюваної енергетики (World Bank, 2022 р.).

Проте в окремих статтях 2016 року вказувалося, що «зелені інвестиції в Україні відсутні, а законодавство взагалі не стимулює енергетичні реформи».

Завдання:

1. Визначте, які з наведених уривків відповідають принципу актуальності, а які – застарілі.
2. Проаналізуйте, де дотримано принцип достовірності (з посиланням на офіційні джерела), а де є сумнівна інформація.
3. Вкажіть приклади, де порушено принцип об'єктивності.
4. Чи забезпечено принцип інформаційної єдності? Чи суперечать джерела одне одному?
5. Які фрагменти не відповідають принципу релевантності темі «Вплив Паризької угоди на енергетику України»?

Джерела: [1, 2, 4, 5, 7-13, 15].

Тема 4

Організація дослідницької діяльності

Семінарське заняття 5

Навчальна мета заняття: сформувати у здобувачів вищої освіти цілісне уявлення про організацію дослідницької діяльності як системного та поетапного процесу, розвинути навички планування, реалізації та презентації результатів наукового дослідження з урахуванням вимог академічних стандартів.

Навчальні завдання:

- розкрити зміст і значення наукової організації дослідного процесу, зокрема принципи раціонального планування, управління часом та ресурсами в науковій діяльності;
- схарактеризувати основні етапи наукового дослідження – від формулювання проблеми й гіпотези до аналізу результатів і формування висновків;
- сформувати практичні навички підготовки та структурування результатів дослідження відповідно до вимог наукової комунікації;
- розвинути вміння ефективно презентувати результати наукового дослідження в усній та візуальній формах, аргументовано відстоювати власні наукові позиції.

План семінарського заняття / питання для обговорення:

1. Основи наукової організації дослідного процесу.
2. Етапи наукового дослідження.
3. Презентація результатів дослідження.

Вправи:

1. Нижче наведено 10 тверджень про презентації. Визначте, які твердження правильні (П), а які – хибні (Х). Поясніть свій вибір.
 - 1) Презентація має містити якомога більше тексту на слайдах, щоб слухачі не пропустили нічого важливого.
 - 2) Кожен слайд повинен містити максимум 5 основних тез.
 - 3) Використання графіків, схем і карт допомагає краще сприймати інформацію.
 - 4) Вступ повинен зацікавити аудиторію та чітко окреслити тему.
 - 5) Презентуючи, завжди потрібно читати текст зі слайдів слово в слово.
 - 6) Логічна структура презентації – обов'язкова: вступ, основна частина, висновки.

7) Важливо враховувати аудиторію та адаптувати стиль мови і приклади.

8) Чим довше презентація, тим краще – більше часу на пояснення.

9) Контрастні кольори, великий шрифт і простий дизайн підвищують сприйняття.

10) Необхідно ігнорувати таймінг, головне – донести всі матеріали.

2. Студентам пропонуються реферати на тему:

1) Роль ООН у врегулюванні міжнародних конфліктів.

2) Європейський Союз як актор міжнародних відносин.

3) НАТО в системі міжнародної безпеки.

4) Глобалізація та її вплив на міжнародні відносини.

5) М'яка сила як інструмент зовнішньої політики.

6) Кібербезпека як виклик міжнародним відносинам.

7) Інформаційні війни в сучасному світі.

8) Міжнародні санкції як засіб впливу на держави.

9) Роль дипломатії у врегулюванні кризових ситуацій.

10) Паризька кліматична угода і її значення для світової політики.

11) Регіональні організації та їхній вплив на мир і безпеку (АСЕАН, Африканський союз, ЛАГ).

12) Міжнародне право у врегулюванні конфліктів і захисті прав людини.

13) Енергетична безпека та геополітичні конфлікти у XXI ст.

14) Транснаціональні корпорації та їхня роль у глобальних відносинах.

15) Міжнародна протидія тероризму: виклики та ефективність кооперації.

Необхідно обрати одну тему для дослідження та сформулювати:

✓ актуальність теми (2–3 речення),

✓ мету дослідження (1–2 речення),

✓ завдання (3–4 пункти),

✓ об'єкт дослідження,

✓ предмет дослідження.

Напишіть невеликий абзац (4–5 речень) основної частини з використанням таких елементів: терміни, логічні зв'язки, посилання на джерела («на думку дослідників», «відповідно до резолюцій ООН»).

Джерела: [1, 2, 4, 5, 7-14].

Тема 5
Інтелектуальна власність в науковій діяльності
Семінарське заняття 6

Навчальна мета заняття: сформувати у здобувачів вищої освіти цілісне розуміння правових засад інтелектуальної власності в науковій діяльності, особливостей охорони та захисту результатів інтелектуальної праці, а також принципів академічної доброчесності як обов'язкової складової сучасних наукових досліджень.

Навчальні завдання:

- розкрити зміст і значення права інтелектуальної власності, зокрема авторського права на наукові твори, та визначити права й обов'язки автора в науковій діяльності;
- схарактеризувати результати винахідницької діяльності, порядок їх правової охорони та особливості отримання патенту на винахід або корисну модель;
- проаналізувати механізми охорони та захисту прав інтелектуальної власності, а також основні підходи до комерціалізації результатів наукових досліджень;
- сформувати розуміння принципів академічної доброчесності сучасного науковця, видів академічних порушень і ролі антиплагіатних інструментів у забезпеченні якості та етичності наукової роботи.

План семінарського заняття / питання для обговорення:

1. Право інтелектуальної власності. Авторське право на твір.
2. Результати винахідницької роботи. Патент на винахід (корисну модель).
3. Охорона та захист інтелектуальної власності. Комерціалізація.
4. Академічна доброчесність сучасного науковця.

Вправи:

1. Студентам пропонується представити себе автором навчального підручника «Глобалізація та міжнародна політика».

З огляду на це необхідно придумати три способи комерціалізації цього продукту (наприклад: друковане видання, онлайн-курс, ліцензування).

Запропонувати, які юридичні кроки можна зробити для захисту своєї інтелектуальної власності.

Якщо працю почали поширювати у PDF без дозволу автора. Які повинні бути дії автора?

2. Студент написав наукову статтю, де 30% тексту повторює його попередню роботу (курсову), але без зазначення цього.

Завдання:

Чи можна вважати це порушенням академічної доброчесності?

Як правильно використовувати власні попередні напрацювання у нових роботах?

Як потрібно правильно використовувати інформаційні ресурси у науковій роботі?

Запропонуйте варіант коректного оформлення.

Джерела: [1, 2, 4, 6-10].

Тема 6

Наукові роботи за результатами досліджень.

Кваліфікаційна робота магістра

Семінарське заняття 7

Навчальна мета заняття: сформувати у здобувачів вищої освіти цілісне уявлення про основні види наукових робіт; розвинути навички академічного письма, дотримання вимог до мови, стилю та оформлення наукових текстів.

Навчальні завдання:

– схарактеризувати основні види наукових робіт та їх призначення у системі наукових досліджень, визначити місце наукової публікації та кваліфікаційної роботи магістра;

– з'ясувати вимоги до структури, порядку викладання та оформлення звітів і структурних елементів наукових робіт відповідно до академічних стандартів;

– розкрити особливості мови і стилю наукового дослідження, сформувати навички коректного, логічного й аргументованого викладу наукових результатів.

План семінарського заняття / питання для обговорення:

1. Основні види наукових робіт.
2. Порядок викладання звітів. Основні вимоги до оформлення структурних елементів.
3. Мова і стиль наукового дослідження.

Вправи:

1. Наведено речення:

«Я думаю, що Україна йде в Європу, бо це класно».

«Очевидно, що НАТО має бути сильнішим, щоб нас усіх захистити».

Виправте їх, перетворивши на науковий стиль (без суб'єктивності та емоційності).

Поясніть, які риси мови наукового стилю ви використали.

2. Запропоноване коротке дослідження на тему «Вплив медіа на міжнародні конфлікти».

Розпишіть його можливу структуру (про що буде зазначено?):

- ✓ вступ,
- ✓ основна частина,
- ✓ висновки.

Для кожної частини складіть по 2–3 речення, дотримуючись наукового стилю (об'єктивність, чіткість, аргументованість).

Джерела: [1-5, 7-19].

Семінарське заняття 8

Навчальна мета заняття: забезпечити у здобувачів вищої освіти розуміння особливостей представлення результатів наукових досліджень, порядку підготовки, оформлення та захисту кваліфікаційної роботи магістра як підсумкового результату науково-дослідної діяльності.

Навчальні завдання:

- ознайомити з науковою публікацією як формою представлення результатів дослідження, її видами, вимогами та етапами підготовки;
- сформулювати практичні уявлення про етапи підготовки, оформлення та процедуру захисту кваліфікаційної роботи магістра, а також про критерії її оцінювання.

План семінарського заняття / питання для обговорення:

1. Наукова публікація як представлення результатів наукового дослідження.
2. Кваліфікаційна робота магістра: підготовка, оформлення і захист.

Вправи:

1. На основі дослідження на тему «Інформаційні війни у ХХІ столітті» пропонується опублікувати результати у вигляді статті або тез.

Які обов'язкові елементи (структура) повинна містити стаття, які – тези? Як поясните різницю між тезами і статтею?

Які переваги подання результатів у формі тез, а які – у вигляді повної статті?

Підготуйте короткий план статті або тез, де зазначте, які пункти ви включите, і поясніть, чому саме ці пункти є важливими.

2. Складіть рецензію на статтю «Європейська інтеграція України: шлях до асоціації в Європейський Союз та перспективи членства» за посиланням <https://journals.pnu.if.ua/index.php/politology/article/view/222>.

Враховуючи, що рецензія повинна мати наступну структуру:

- вихідні дані (автор(и), назва статті);
- короткий зміст (про що стаття?);
- аналіз і оцінка (які головні ідеї або аргументи статті, наскільки вони логічно обґрунтовані, чи підтверджуються висновки джерелами, даними, фактами, чи є в статті нові наукові висновки або оригінальні ідеї, як оцінюєте аргументацію та глибинність аналізу);
- логіка викладу (структурованість, послідовність);
- мова і стиль (науковість, коректність термінології);
- недоліки статті (що можна було б розкрити глибше: методологія, нові дані, порівняльний аналіз із іншими країнами; чи є суперечності, упущені теми або слабо розкриті аспекти, чи є проблеми з актуальністю джерел або неврахування певних сучасних подій);
- висновок рецензента (загальна оцінка (позитивна/критична/змішана), чи можна рекомендувати статтю для видання?).

Рекомендації щодо оформлення рецензії:

- ✓ Обсяг – до 1 сторінки.
- ✓ Оформлення згідно вимог наукового стилю.

Джерела: [1-5, 7-19].

5. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота здобувачів вищої освіти спрямована на поглиблення теоретичних знань, розвиток аналітичного мислення, формування навичок самостійного наукового пошуку та застосування методологічних підходів у сфері міжнародних відносин.

Тема 1

Загальні відомості про науку та наукове дослідження

Підготовка до семінарського заняття 1.

Проаналізувати сутність науки як особливої форми пізнавальної діяльності та її роль у формуванні сучасного наукового знання. Визначити логіку та основні етапи наукового дослідження, а також місце класифікації наук у системі сучасних міждисциплінарних досліджень.

Підготуватися до дискусії з використанням елементів кейс-методу на тему: «Еволюція науки та трансформація наукового знання в умовах глобалізації та міждисциплінарності».

Контрольні питання теми:

1. Дайте визначення науки як особливої форми пізнавальної діяльності.
2. У чому полягає відмінність між повсякденним і науковим пізнанням?
3. Розкрийте поняття наукового дослідження та його основні характеристики.
4. Назвіть і схарактеризуйте основні етапи розвитку науки.
5. Які функції виконує наука в сучасному суспільстві?
6. Поясніть зміст понять «об'єкт» і «предмет» наукового дослідження.
7. У чому полягає значення класифікації наук для розвитку наукового знання?
8. Охарактеризуйте основні підходи до класифікації наук.
9. Що таке міждисциплінарні науки та яку роль вони відіграють у сучасних дослідженнях?

Питання для самостійного вивчення:

1. Які тенденції розвитку науки є визначальними для XXI століття?
2. Чому міждисциплінарність стала ключовою рисою сучасних наукових досліджень?

3. Яким чином глобалізація впливає на організацію та результати наукових досліджень?

4. Оцініть роль науки у формуванні політичних рішень та міжнародних процесів.

Джерела: [1, 2, 4, 5, 7-14].

Тема 2

Методологічні основи наукового дослідження

Підготовка до семінарських занять 2, 3.

Проаналізувати зміст і значення методології наукового дослідження як системи принципів, підходів і методів наукового пізнання. Розкрити співвідношення понять методологія, метод, методика та обґрунтувати роль свідомого вибору методів у дослідженнях міжнародних відносин.

Підготуватись до обговорення проблемних питань теми.

Контрольні питання теми:

1. Дайте визначення методології наукового дослідження та розкрийте її основні функції.

2. У чому полягає відмінність між поняттями методологія, метод, методика та методичний підхід?

3. Які рівні методології наукового дослідження виокремлюють у сучасній науці?

4. Розкрийте сутність наукового методу та назвіть його основні ознаки.

5. Поясніть поняття типології методів наукового дослідження.

6. Які критерії лежать в основі класифікації методів наукового дослідження?

7. Схарактеризуйте загальнонаукові методи дослідження та наведіть приклади їх застосування.

8. У чому полягає специфіка спеціально-наукових методів?

9. Які методи є найбільш характерними для досліджень міжнародних відносин?

10. Розкрийте роль міждисциплінарних методів у сучасних дослідженнях міжнародних процесів.

11. У чому полягають переваги та обмеження кількісних і якісних методів дослідження?

12. Яке значення має моделювання та сценарний аналіз у дослідженнях міжнародних конфліктів і криз?

13. Чому методологічне обґрунтування є обов'язковим елементом кваліфікаційної роботи магістра?

14. Які ризики виникають у разі некоректного або необґрунтованого вибору методів дослідження?

15. Як методологічний вибір впливає на достовірність, наукову новизну та практичну значущість результатів дослідження?

Питання для самостійного вивчення:

1. Яким чином вибір методології впливає на результати наукового дослідження?

2. Чи можливе наукове дослідження без чітко сформульованої методології? Обґрунтуйте відповідь.

3. У чому полягає значення моделювання та сценарного аналізу в дослідженнях міжнародних відносин?

4. Оцініть можливості поєднання кількісних і якісних методів у політичних та міжнародних дослідженнях.

Джерела: [1-5, 6-11, 14-16].

Тема 3

Інформаційне забезпечення наукових досліджень

Підготовка до семінарського заняття 4.

Проаналізувати роль інформаційного забезпечення у підготовці та реалізації наукового дослідження в галузі міжнародних відносин.

Підготуватися до обговорення з використанням елементів кейс-аналізу на тему: «Якість наукових джерел як чинник достовірності досліджень міжнародних процесів».

Контрольні питання теми:

1. Дайте визначення інформаційного забезпечення наукових досліджень та поясніть його значення.

2. Які основні функції виконує інформаційне забезпечення на різних етапах наукового дослідження?

3. У чому полягає відмінність між первинною та вторинною науковою інформацією?

4. Наведіть приклади первинних і вторинних джерел у дослідженнях міжнародних відносин.

5. Які вимоги висуваються до наукових джерел з погляду актуальності, достовірності та наукової цінності?

6. Схарактеризуйте основні етапи пошуку джерел наукової інформації.

7. Які можливості надають бібліотечні каталоги та електронні репозитарії для наукового пошуку?

8. Назвіть основні наукометричні бази даних і поясніть їх роль у наукових дослідженнях.

9. У чому полягає специфіка використання офіційних електронних ресурсів міжнародних організацій та інституцій ЄС?

10. Які критерії дозволяють відрізнити наукове джерело від публіцистичного або інформаційного матеріалу?

11. Поясніть значення критичного аналізу наукових джерел.

12. Які методи опрацювання наукової інформації застосовуються у процесі дослідження?

13. Що таке бібліографічний опис і які основні правила його оформлення?

14. Які типові помилки виникають під час використання та цитування наукових джерел?

15. Яким чином коректне інформаційне забезпечення сприяє дотриманню принципів академічної доброчесності?

Питання для самостійного вивчення:

1. Які переваги та обмеження мають відкриті електронні ресурси у наукових дослідженнях?

2. Яким чином цифровізація та штучний інтелект змінюють підходи до пошуку та опрацювання наукової інформації?

3. Обміркуйте роль наукометричних показників (індекс цитування, h-index) у сучасній науковій комунікації.

Джерела: [1, 2, 4, 5, 7-13, 15].

Тема 4

Організація дослідницької діяльності

Підготовка до семінарського заняття 5.

Проаналізувати особливості організації дослідницької діяльності як поетапного та системного процесу в наукових дослідженнях у сфері міжнародних відносин.

Підготуватися до обговорення проблемних питань теми.

Контрольні питання теми:

1. Дайте визначення поняттю «організація дослідницької діяльності».

2. У чому полягає значення наукової організації дослідного процесу для якості дослідження?

3. Які основні принципи наукової організації дослідної діяльності?

4. Поясніть роль планування у проведенні наукового дослідження.

5. Що включає підготовчий етап наукового дослідження?

6. Як здійснюється формулювання наукової проблеми, мети та завдань дослідження?

7. У чому полягає значення гіпотези в науковому дослідженні?

8. Назвіть і охарактеризуйте основні етапи наукового дослідження.

9. Які вимоги висуваються до збору та аналізу емпіричного матеріалу?

10. Які типові організаційні помилки виникають під час проведення наукових досліджень?

11. У чому полягає специфіка управління часом і ресурсами в науковій діяльності?

12. Які вимоги висуваються до структурування результатів наукового дослідження?

13. Назвіть основні форми презентації результатів наукового дослідження.

14. Які правила ефективної усної презентації наукових результатів?

15. Яку роль відіграє наукова комунікація та академічна дискусія в представленні результатів дослідження?

Питання для самостійного вивчення:

1. Як цифрові інструменти (менеджери завдань, бібліографічні програми, презентаційні платформи) впливають на організацію дослідницької діяльності?

2. Яким чином міжнародні академічні стандарти визначають вимоги до організації та представлення наукових досліджень?

3. Обміркуйте, як війна та кризові умови впливають на організацію дослідницької діяльності у сфері міжнародних відносин.

Джерела: [1, 2, 4, 5, 7-14].

Тема 5

Інтелектуальна власність в науковій діяльності

Підготовка до семінарського заняття 6.

Проаналізувати основні аспекти інтелектуальної власності в науковій діяльності, зрозуміти принципи захисту авторських прав, патентів та інших об'єктів інтелектуальної власності, а також їх значення для ефективності наукових досліджень. Підготуватися до обговорення проблемних питань теми.

Підготуватись до обговорення проблемних питань теми.

Контрольні питання теми:

1. Дайте визначення поняттю «інтелектуальна власність».

2. Які основні види інтелектуальної власності використовуються в науковій діяльності?
3. У чому полягає значення авторського права для науковця?
4. Які об'єкти авторського права існують у наукових дослідженнях?
5. Що таке патент і яка його роль у захисті наукових розробок?
6. Які існують види патентів у науково-технічній сфері?
7. Що таке ліцензування і як воно застосовується в науковій діяльності?
8. Як інтелектуальна власність впливає на співпрацю між науковими установами та комерційними структурами?
9. Які міжнародні угоди регулюють інтелектуальну власність у науковій діяльності (наприклад, WIPO, Бернська конвенція)?
10. Які наслідки порушення прав інтелектуальної власності для науковця чи установи?

Питання для самостійного вивчення:

1. Як цифрові інструменти (менеджери завдань, бібліографічні програми, платформи для публікацій) допомагають контролювати права на результати наукової діяльності?
2. Які етичні аспекти пов'язані з плагіатом та недобросовісним використанням чужих досліджень?
3. Як відбувається процес патентування наукового винаходу в міжнародній практиці?
4. Які приклади успішного використання інтелектуальної власності у наукових проектах можна навести?
5. Як інтеграція принципів захисту інтелектуальної власності впливає на міжнародну наукову співпрацю?

Джерела: [1, 2, 4, 6-10].

Тема 6

Наукові роботи за результатами досліджень.

Кваліфікаційна робота магістра

Підготовка до семінарських занять 7, 8.

Проаналізувати різновиди наукових робіт, ознайомитися з вимогами до їх оформлення, підготуватися до написання кваліфікаційної роботи магістра та розуміти процес її захисту.

Підготуватися до обговорення проблемних питань теми.

Контрольні питання теми:

1. Які основні види наукових робіт існують у вищій школі?

2. Які відмінності між рефератом, курсовою роботою, статтею та кваліфікаційною роботою магістра?

3. Які структурні елементи повинні містити наукові звіти (вступ, мета, завдання, методи, результати, висновки, список літератури)?

4. Які основні вимоги до оформлення титульної сторінки та змісту наукових робіт?

5. Які вимоги до оформлення посилань та бібліографії в наукових роботах?

6. Які особливості мови та стилю наукового дослідження (науковість, точність, логічність, відсутність художніх елементів)?

7. Що таке наукова публікація і які її основні функції у представленні результатів дослідження?

8. Які відмінності між науковою статтею і тезами доповіді?

9. Які етапи підготовки, оформлення та захисту кваліфікаційної роботи магістра?

10. Які критерії оцінки магістерської роботи під час захисту?

Питання для самостійного вивчення:

1. Які особливості організації дослідницької діяльності під час підготовки магістерської роботи?

2. Як обирається тема магістерської роботи та формулюються наукові завдання?

3. Як правильно структурувати результати дослідження у вигляді наукової роботи або публікації?

4. Які вимоги до оформлення графічних матеріалів, таблиць та схем у науковій роботі?

5. Які правила підготовки виступу та презентації для захисту магістерської роботи?

Джерела: [1-5, 7-19].

6. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання							Разом	Залік	Сума	
T1	T2		T3	T4	T5	T6		60	40	100
10	10		10	10	10	10				
C31	C32	C33	C34	C35	C36	C37	C38			
10	5	5	10	10	10	5	5			

T1, T2 ... – теми розділів, C31, C32... – семінарські заняття.

На семінарському занятті здобувач може отримати від 1 до 10 балів. Набрана кількість балів здобувачем є основою для оцінки.

Критерії та методи оцінювання поточного контролю знань здобувачів за 10-бальною шкалою

Методи	Критерії оцінювання	Бали
Робота над аналітичними завданнями	виставляється здобувачу вищої освіти, який при усній або письмовій відповіді на запитання продемонстрував систематизовані, глибокі знання програмного матеріалу (може припуститися окремої неточності), вмів грамотно інтерпретувати одержані результати; продемонстрував знання фахової літератури, передбачені на рівні творчого використання	9-10
	виставляється здобувачу вищої освіти, який при усній або письмовій відповіді на запитання продемонстрував повне знання програмного матеріалу, передбачене на рівні аналогічного відтворення, але припустився окремих несуттєвих помилок	5-8
	виставляється здобувачу вищої освіти, який при усній або письмовій відповіді на запитання продемонстрував неповне знання програмного матеріалу, передбачене на рівні аналогічного відтворення, припустився суттєвих помилок або не володіє матеріалом	1-4
Робота над проєктними завданнями, командними	виставляється здобувачу вищої освіти, який досяг цілей завдання, продемонстрував здатність застосовувати знання на практиці, обґрунтовувати власну думку, може припуститися окремої помилки.	9-10

роботами тощо	виставляється здобувачу вищої освіти, який частково досяг цілей завдання, продемонстрував здатність застосовувати знання на практиці, обґрунтовувати власну думку, проте припускався певних помилок	5-8
	виставляється здобувачу вищої освіти, який не досяг цілей завдання, частково або не зміг застосувати знання на практиці, обґрунтувати власну думку	1-4

**Критерії та методи оцінювання поточного контролю знань
здобувачів за 5-бальною шкалою**

Методи	Критерії оцінювання	Бали
Робота над аналітичними завданнями	виставляється здобувачу вищої освіти, який при усній або письмовій відповіді на запитання продемонстрував систематизовані, глибокі знання програмного матеріалу (може припуститися окремої неточності), вміє грамотно інтерпретувати одержані результати; продемонстрував знання фахової літератури, передбачені на рівні творчого використання	5
	виставляється здобувачу вищої освіти, який при усній або письмовій відповіді на запитання продемонстрував повне знання програмного матеріалу, передбачене на рівні аналогічного відтворення, але припустився окремих несуттєвих помилок	3-4
	виставляється здобувачу вищої освіти, який при усній або письмовій відповіді на запитання продемонстрував неповне знання програмного матеріалу, передбачене на рівні аналогічного відтворення, припустився суттєвих помилок або не володіє матеріалом	1-2
Робота над проектними завданнями, командними роботами тощо	виставляється здобувачу вищої освіти, який досяг цілей завдання, продемонстрував здатність застосовувати знання на практиці, обґрунтовувати власну думку, може припуститися окремої помилки.	5
	виставляється здобувачу вищої освіти, який частково досяг цілей завдання, продемонстрував здатність застосовувати знання на практиці, обґрунтовувати власну думку, проте припускався певних помилок	3-4

	виставляється здобувачу вищої освіти, який не досяг цілей завдання, частково або не зміг застосувати знання на практиці, обґрунтувати власну думку	1-2
--	--	-----

Підсумковий контроль проводиться на основі заліку в тестовій формі (білет містить 40 тестових завдань, здобувач одержує 1 бал за кожну вірну відповідь).

За результатами поточного та підсумкового контролю здобувач може набрати від 0 до 100 балів включно.

Загальна кількість балів, отримана здобувачем вищої освіти з дисципліни за результатами поточного та підсумкового контролю, переводиться у дворівневу шкалу оцінювання наступним чином:

- 50-100 балів – зараховано;
- 1-49 балів – не зараховано.

7. ПІДСУМКОВИЙ ТЕСТ З ДИСЦИПЛІНИ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

Наприкінці семестру для самооцінки рівня вивчення навчального матеріалу дисципліни здобувачам вищої освіти рекомендується самостійно пройти тестування за підсумковим тестом з дисципліни, який наведено далі.

Підсумковий тест з дисципліни для самоконтролю містить 40 тестових запитань. На кожне тестове запитання пропонується 4 варіанти відповідей, лише 1 з яких є вірною.

Максимальна кількість балів, які можна отримати за підсумковим тестом з дисципліни для самоконтролю, дорівнює 40 балам (тобто за кожну правильну відповідь нараховується 1 бал).

Рекомендований час для тестування – 40 хвилин.

Підсумковий тест з дисципліни для самоконтролю:

1. Що є головною метою наукового дослідження?

- А. Підтвердження особистої думки дослідника
- Б. Отримання нових знань про об'єкт дослідження
- В. Узагальнення популярних теорій
- Г. Опис відомих фактів

2. Наука як форма суспільної свідомості спрямована передусім на:

- А. Практичну діяльність
- Б. Міфологічне пояснення світу
- В. Систематичне пізнання об'єктивної реальності
- Г. Художнє осмислення дійсності

3. Який етап розвитку науки характеризується формуванням класичної наукової картини світу?

- А. Античний
- Б. Середньовічний
- В. Новочасний
- Г. Постнекласичний

4. До якого типу наук належать міжнародні відносини?

- А. Природничих
- Б. Технічних
- В. Соціальних
- Г. Формальних

5. Методологія наукового дослідження – це:

- А. Сукупність технічних засобів
- Б. Система принципів і методів пізнання
- В. Опис результатів дослідження
- Г. Оформлення наукової роботи

6. Методика наукового дослідження означає:

- А. Загальні філософські принципи
- Б. Конкретні прийоми і способи дослідження
- В. Законодавчі норми науки
- Г. Стиль викладу результатів

7. До загальнонаукових методів належить:

- А. SWOT-аналіз
- Б. Контент-аналіз
- В. Аналіз і синтез
- Г. Експертне опитування

8. Який метод є характерним для дослідження міжнародних відносин?

- А. Лабораторний експеримент
- Б. Порівняльний аналіз
- В. Медичне спостереження
- Г. Технічне моделювання

9. Інформаційне забезпечення наукового дослідження включає:

- А. Лише підручники
- Б. Сукупність джерел і способів отримання інформації
- В. Тільки архівні документи
- Г. Особистий досвід дослідника

10. Первинна інформація – це:

- А. Узагальнені результати досліджень
- Б. Інформація з підручників
- В. Дані, отримані безпосередньо в процесі дослідження
- Г. Аналітичні огляди

11. Вторинна інформація – це:

- А. Результати власних експериментів
- Б. Архівні матеріали

- В. Інтерпретовані та узагальнені дані
- Г. Емпіричні спостереження

12. Основною метою пошуку наукових джерел є:

- А. Збільшення обсягу роботи
- Б. Формування теоретичної бази дослідження
- В. Копіювання ідей
- Г. Заповнення списку літератури

13. До наукових джерел інформації не належать:

- А. Монографії
- Б. Наукові статті
- В. Блоги без рецензування
- Г. Дисертації

14. Наукова організація дослідного процесу передбачає:

- А. Випадковість дій
- Б. Системність і поетапність
- В. Інтуїтивний підхід
- Г. Відсутність планування

15. Який етап наукового дослідження є початковим?

- А. Аналіз результатів
- Б. Вибір теми
- В. Оформлення висновків
- Г. Публікація

16. До завершального етапу дослідження належить:

- А. Формування гіпотези
- Б. Збір даних
- В. Інтерпретація та оформлення результатів
- Г. Аналіз літератури

17. Презентація результатів дослідження може здійснюватися у формі:

- А. Лекції
- Б. Наукової статті
- В. Реферату для школи
- Г. Особистих нотаток

18. Авторське право захищає:

- А. Ідеї без фіксації
- Б. Процеси мислення
- В. Форму вираження твору
- Г. Наукові факти

19. Патент на винахід засвідчує:

- А. Авторство і право власності
- Б. Лише авторство
- В. Право користування без обмежень
- Г. Моральні права

20. Корисна модель відрізняється від винаходу:

- А. Меншим строком охорони
- Б. Відсутністю правового захисту
- В. Обов'язковою міжнародною реєстрацією
- Г. Неможливістю комерціалізації

21. Комерціалізація інтелектуальної власності – це:

- А. Втрата авторських прав
- Б. Передача в архів
- В. Використання з метою отримання прибутку
- Г. Публікація у відкритому доступі

22. Академічна доброчесність передбачає:

- А. Використання будь-яких джерел без посилань
- Б. Дотримання етичних норм у науковій діяльності
- В. Заборону цитування
- Г. Колективну відповідальність

23. Плагіат – це:

- А. Наукова дискусія
- Б. Запозичення ідей із посиланням
- В. Привласнення чужих результатів без посилання
- Г. Критичний аналіз джерел

24. До основних видів наукових робіт належить:

- А. Есе
- Б. Кваліфікаційна робота
- В. Конспект

Г. Допис у соцмережах

25. Науковий звіт повинен бути:

- А. Емоційним
- Б. Художнім
- В. Чітким і структурованим
- Г. Публіцистичним

26. Обов'язковим структурним елементом наукової роботи є:

- А. Анотація
- Б. Епіграф
- В. Інтерв'ю
- Г. Рецензія

27. Мова наукового дослідження повинна бути:

- А. Образною
- Б. Емоційною
- В. Точною і логічною
- Г. Розмовною

28. Науковий стиль виключає використання:

- А. Термінів
- Б. Абстрактних понять
- В. Суб'єктивних оцінок
- Г. Логічних зв'язків

29. Наукова публікація має на меті:

- А. Рекламу автора
- Б. Поширення результатів дослідження
- В. Особисте самовираження
- Г. Звітність перед кафедрою

30. Тези доповіді відрізняються від статті:

- А. Обсягом і деталізацією
- Б. Наявністю результатів
- В. Тематикою
- Г. Відсутністю науковості

31. Магістерська робота є:

- А. Популярною публікацією
- Б. Навчально-науковим дослідженням
- В. Аналітичним звітом
- Г. Рефератом

32. Підготовка магістерської роботи починається з:

- А. Захисту
- Б. Написання висновків
- В. Вибору теми
- Г. Оформлення додатків

33. Науковий керівник магістерської роботи:

- А. Пише роботу замість студента
- Б. Консультує та контролює процес
- В. Оцінює лише оформлення
- Г. Захищає роботу

34. Захист магістерської роботи передбачає:

- А. Усний виступ і відповіді на запитання
- Б. Лише подання тексту
- В. Письмовий іспит
- Г. Тестування

35. До критеріїв оцінювання магістерської роботи належить:

- А. Обсяг тексту
- Б. Актуальність теми
- В. Кількість сторінок
- Г. Шрифт

36. Метод контент-аналізу використовується для:

- А. Обробки статистичних даних
- Б. Аналізу текстових матеріалів
- В. Проведення експериментів
- Г. Моделювання процесів

37. Міждисциплінарний підхід означає:

- А. Використання одного методу
- Б. Поєднання знань різних наук
- В. Вузьку спеціалізацію

Г. Відмову від теорії

38. Гіпотеза в науковому дослідженні – це:

- А. Остаточний висновок
- Б. Попереднє припущення
- В. Опис методів
- Г. Аналіз літератури

39. Наукове дослідження в міжнародних відносинах має враховувати:

- А. Лише внутрішню політику держав
- Б. Глобальний і міждержавний контекст
- В. Особисті погляди дослідника
- Г. Художні джерела

40. Метод моделювання дозволяє:

- А. Замінити емпіричні дані
- Б. Спрощено відтворити складні процеси
- В. Відмовитися від аналізу
- Г. Уникнути висновків

8. АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Заходи, спрямовані на дотримання академічної доброчесності для здобувачів вищої освіти:

1. Самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей).

2. Посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей.

3. Дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права.

4. Надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Браславська О. Організація наукових досліджень в умовах цифрової трансформації: методологічні підходи та перспективи застосування. Перспективи та інновації науки. 2025. № 6(52). DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-6\(52\)-181-192](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-6(52)-181-192)
2. Галян О.В. Методологія та організація наукових досліджень: навч.-метод. видання. Луцьк: Вежа-Друк, 2021. 26 с.
3. Ссімов С., Боровікова В. Методологічні основи дослідження інформаційної безпеки. Соціально-правові студії. 2023. Том 6, № 1, С. 49-55. <https://doi.org/10.32518/sals1.2023.49>
4. Кібік О., Мамич М. Методологія проведення та презентація наукових досліджень з управління : практикум [Електронне видання]. Одеса, 2025. 55 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/29835>; DOI: 10.32837/11300.29835
5. Коцан Н. Н., Коцан Р. І. Методологія досліджень міжнародних відносин: теорія та практика : навчальний посібник. Луцьк: Вежа-Друк; ФОП Галяк Жанна Володимирівна; друкарня «Волиньполіграф»ТМ. 2022. 99 с.
6. Лідерство та комунікації в організації : навчальний посібник / упорядники: Н. Я. Михаліцька, М. Р. Яцик. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2024. 512 с.
7. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. / І. С. Добронравова, О. В. Руденко, Л. І. Сидоренко та ін. ; за ред. І. С. Добронравової (ч. 1), О. В. Руденко (ч. 2). К. : ВПЦ «Київський університет», 2021. 607 с.
8. Методологія та організація наукових досліджень: навчальний посібник / укладачі: Н.В. Рашкевич, Ю.А. Отрош. Харків, 2022. 291 с.
9. Методологія та організація наукових досліджень: навчально-методичний посібник / К. В. Бориченко, А. О. Гудзь, О. Є. Панфілов. Одеса: Фенікс, 2022. 48 с. DOI: <https://doi.org/10.32837/11300.22511>.
10. Методологія та організація науково-педагогічних досліджень: навчально-методичний посібник для аспірантів галузі знань 01 Освіта / Педагогіка, спеціальностей 011, 015 / упорядники: Гуревич Р.С., Фрицюк В.А., Вінниця : «Твори», 2024. 350 с. DOI: [https://doi.org/10.31652/001.817:37\(075.8\)-1-350](https://doi.org/10.31652/001.817:37(075.8)-1-350)
11. Миртинюк В. Методологія та організація наукових досліджень в інформаційних технологіях. Measuring and computing

devices in technological processes. 2021. № 1. 73–76. DOI: <https://doi.org/10.31891/2219-9365-2021-67-1-11>

12. Основи наукових досліджень. Курс лекцій. [Електронний ресурс]: навч. посіб. для здобувачів ступеня магістра за спеціальністю 172 Електронні комунікації та радіотехніка / О. Б. Шарпан (уклад.); КПІ ім. Ігоря Сікорського. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2023. 89 с.

13. Патійчук В. О. Основи наукових досліджень: словник-довідник для підготовки бакалаврів спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» освітньо-професійної програми «Міжнародні відносини». Луцьк : ФОП Іванюк В. П., 2021. 53 с.

14. Політична наука: теорія, методологія, практика : монографія / [Березовська-Чміль О. Б. та ін. ; за ред. В. Й. Климончука] ; Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника, Ф-т історії, політології і міжнар. відносин. Івано-Франківськ : Супрун В. П., 2021. 303 с.

15. Шуляк А. М., Шуляк Н. О. Інформаційно-аналітична діяльність у міжнародних відносинах : навчально-методичний комплекс. Луцьк: ВНУ імені Лесі Українки. 2022. 52с.

16. Faies Jafar. Applicability of Grounded Theory Methodology in International Relations Studies. *Electronic Journal of Business Research Methods*. 2022. 20(2). DOI:10.34190/ejbrm.20.2.2246.

17. The Influence of Geopolitics on Research Activity and International Collaboration in Science. *Scientometrics*, 2024.

18. Whetsell, T. A. Democratic Governance and International Research Collaboration: A Longitudinal Analysis of the Global Science Network. arXiv. 2022. URL: https://arxiv.org/abs/2203.01827?utm_source=chatgpt.com

19. Zanin M., Martínez J. H. Analysing international events through the lens of statistical physics: the case of Ukraine. arXiv. 2022. URL: https://arxiv.org/abs/2203.07403?utm_source=chatgpt.com

Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Національний стандарт України. «Інформація та документація. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила». ДСТУ 3582:2013. Видання офіційне. К.: Мінекономрозвитку України, 2014. 16 с. URL: <http://lib.pu.if.ua/files/dstu-8302-2015.pdf>

2. Національний стандарт України. «Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання». ДСТУ

ГОСТ 7.1:2006. Видання офіційне. К.: Держспоживстандарт України, 2016. 47 с. URL: <https://zounb.zp.ua/resource/GOST/index.html>

3. Про введення в дію рішення Вченої Ради з питання «Про затвердження порядку проведення перевірки кваліфікаційних робіт, наукових праць та навчальних видань щодо наявності запозичень з інших документів» від 27.02.2020р. URL: <https://www.univer.kharkov.ua/images/poryadok-1.pdf>

4. Проект сприяння академічній доброчесності в Україні (SAIUP) (презентація). URL: https://www.univer.kharkov.ua/docs/SAIUP_Presentation.pdf

5. Чому не наукові знання є корисними? URL: https://www.ted.com/talks/hindou_oumarou_ibrahim_indigenous_knowledge_meets_science_to_take_on_climate_change?language=uk#t-100364

6. Як прості ідеї призводять до наукових відкриттів. URL: https://www.ted.com/talks/adam_savage_how_simple_ideas_lead_to_scientific_discoveries/transcript

7. Як працюють фокус-групи. URL: https://www.ted.com/talks/hector_lanz_how_do_focus_groups_work/transcript?language=uk

8. Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії. URL: <https://relint.vnu.edu.ua/index.php/relint>

9. Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти. URL: <http://international-relations.knukim.edu.ua/>

10. Міжнародні відносини. Серія: Політичні науки. URL: <http://univ.kiev.ua/ua/science/journals/ir-ps>

Електронне навчальне видання комбінованого використання
Можна використовувати в локальному та мережному режимі

Чернишова Лариса Олексіївна

МЕТОДОЛОГІЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Методичні рекомендації

до семінарських занять та самостійної роботи для здобувачів вищої освіти
другого (магістерського) рівня за спеціальністю СЗ «Міжнародні відносини»
освітньо-професійної програми «Міжнародні відносини, суспільні комунікації
та регіональні студії»

В авторській редакції

Підписано до розміщення 27.03. 2026. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 2,95. Обсяг 0,859 Мб. Зам. № 105/26.

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
61022, м. Харків, майдан Свободи, 4.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №3367 від 13.01.2009
Видавництво ХНУ імені В. Н. Каразіна